

Társadalomrajz, vagy erotika?

Gellér Tibor

Erskine Caldwell: Isten földcskéje, Európa könyvkiadó, Budapest, 1957

Bizonyosan mindenki örül, hogy újabb Caldwell-könyvet vehet a kezébe. A „Júliusi forró napok” Caldwelljét siettünk üdvözölni ebben a regényben is, mert azzal olyan légkört varázsolt körénk, hogy mi is önkéntelenül megtörölgettük homlokunkat, s kigomboltuk ingünk nyakát. Ezt, igen, ezt megkaptuk az „Isten földcskéjé”ben is. A jellemző caldwelli levegő, a fülledtség, unottság, a perzselő nap betölti szobánkat ennek olvasása közben is, de...

Társadalomrajz vagy erotika? Ez a kérdés merül az olvasó elé a könyv elolvasása után. Mert e két elem egyformán uralkodik benne, s az átlagolvasót inkább az elemi, vad ösztönöktől fűtött zabolátlan szerelmi jelenetek ragadják meg, feledtetve vele a töredékes, kapkodó elsődleges mondanivalót. Olyan „mindenből egy kicsit” regény ez, talán ezért idegen számunkra. Hogy az amerikai olvasót kielégítheti, abban nem kételkedem. Az „Isten földcskéje” nagyon közel áll az irodalmi ponyvához; nem is lép fel nagyobb igénnyel.

1935-ben jelent meg, s azóta több kiadást ért meg, bizonyítva, hogy megfelel az amerikai közizlésnek. Az erotika, a féktelen szerelmi játékok leírása felcsigázza a képzeletet, s a hétköznapi túlelélés, rohanás után bizonyos kielégülést nyújthat az amerikai embernek. Hiszem, hogy ez biztosította közönségsikerét, nem pedig a jellemrajzok, az írói elmélyülés, a tárgy alapos, logikus kidolgozása.

Farmerek és kisvárosi ipari munkások párhuzamos ábrázolásával kísérletezik az író. A cselekményt is két síkon vezeti, de anélkül, hogy összekapcsolná a kettőt. Az író a közizlést igyekszik kielégíteni; az erotika feloldja, sőt elnyeli a társadalomrajzot, s a regényben elvész a mondanivaló. Semmi sincs a regényben megokolva, a jellemeket „készén” kapjuk. Torz fényképfelvétel, sok homályos, iketes(értékű) részlettel. A szövegmunkások harca is fende, romantikus színezetet kap a regényben; nem is hat meggyőző erővel. Sikeresültebb a farmerek életének rajza, a kimerítő fizikai munka ábrázolása, a lelki nyomorúság, a babonáság; az „aranyláztól” megkótyagosodott ember lelkületének festése. Ebben a legerősebb a regény, ez az, ami nyomot hagy az olvasóban.

KRÓNIKA

RIKO DEBENJÁK KIÁLLÍTÁSA

Petrik Pál 12 olajképét állította ki a zombori színház csarnokában. Petrik sokat változott az utóbbi pár év alatt, de megőrizte lényének alaptulajdonságait, sőt, mondhatnánk, hogy leegyszerűsített lány, fátyolos, ködös síkszerkezetével fokozta magatartásának az erejét, úgyhogy egészen tisztán áll előttünk különleges egyénisége. Képeiben a részvét és alázat érzése föloldja az akarat elhatároló erejét és átengedi magát a mindenségnek. Petrik a levegő ködsíkokat szellemes és ötletes rajzzal, vagy képszerkezettel tartja egyensúlyban, mint a japán vagy kínai tájképfestészet.

Jellemző képeire a lány alaphangulat mellett még az ügyesség is, ami fordulatos találménységben, az élményhez könnyen idomuló rajzban mutatkozik és ami a legérdekesebb: amennyire érzéseiben elnyújtott és belevész a végtelen nosztalgiába, ugyanolyan könnyed, rövid és gyors a realizálásban, az élmény megfestésében.

Petrik maga mögött hagyta anekdotázó, leíró elavult festészeti fölfogását, és egészen korszerű eszközökkel sajátos festészetet művel. Ha körülményei megengedik, hogy fessen, akkor a közeljövőben sokat várhatunk tőle.

RIKO DEBENYÁK KIÁLLÍTÁSA

Riko Debenják kiállította litográfiáit az Ifjusági Tribün kiállítási helyiségében. Ez az ismert szlovén grafikus a közép generációhoz tartozik, még a háború előtt jelentkezett grafikáival a kiállításokon. Művei már kezdő fokon fejlett technikai érzékről tanúskodtak. A finom érzéssel kezelt részletek az élménynek inkább lírai hangjaként hatottak. Debenják érdeklődését először a szlovén tenger mellék népviseleti motívumai, tengerparti tájak, csónakok foglalták le. Ebben az időszakban készült litográfiáiban

a gótikus áhitat és a norvég tengerparti halászélet hangulata ve-
gyül össze, és bizonyos expresszionista hangulatú hatást vált ki.
Ezt az időszakot két-három lapja képviseli ezen a kiállításon.

Debenjákat vonzotta a jelenkori európai grafika technikai
irányú fejlődése, mely a kifejezés új eszközei után kutatva in-
kább laboratóriumi kísérletezésekben és mesterségbeli fogások
földerítésében leli örömét, mint alapvető emberi érzések sűríté-
sében. Később kikerült Párizsba, és pár hónapot egy jeles gra-
fikusnál töltött. Azóta készült litográfiai átszellemült finomságról
és a parányok iránti szeretetről tanúskodnak.

A tengerfenék moszatjai, ázalékállatai és véglényei, a mo-
szatok és zuzmók pamatjai, parányi növények zizegő ritmusa azt
a világot sejteti, amely kicsiny és igénytelen életével nem áll ut-
jában a világban uralkodó nagyméretű dolgoknak és így van re-
ménye, hogy túléli azoknak pusztító harcát.

Legszébb lapjai ennek a kiállításnak Nocturno I. és II. az
egyik szűrágta foszladozó fa struktúráját idézi fel, a másikon va-
lami életet jelképező madárféle lény a holdfényes éj végtelen-
jébe réved.

AUSZTRIA DODERERT JELÖLTE

Ausztria már néhányszor pályázott az irodalmi Nobel-díjra, de
sikertelenül. Peter Rosegger stájer realista író volt az első jelölt-
je, majd Karl Krauss kiváló író, Robert Mussilt, Stefan Zweiget
és másokat terjesztett elő erre a nagy elismerésre.

Az osztrákoknak az idén több az esélyük, mint eddig bármi-
kor. A bécsi Pen-klub ezúttal a Nyugaton közismert Heimith Do-
derert jelölte.

Doderer most hatvankét esztendő. Eddig három nagy regényt
írt: „Der Mord, den jeder begeht”, „Die Strudelhofsteige”, „Dämo-
nen”. Regényeiben az osztrák értelmiségiek első világháború után
fölmerült kérdéseit, a monarchia összeomlását, valamint az össze-
zsugorodott Ausztria gazdasági és politikai válságait ábrázolja ma-
gávalragadó erővel. Utja valahol Proust és Joyce között halad.
Terjedelmes szövegeiben hőseinek cselekedeteit és törekvéseit ap-
prólékos lélektani magyarázatokkal szemlélteti és gyakran bocsá-
tkozik esszészerű elemzésekbe.

Heimith Doderer ma központi alakja az osztrák irodalmi élet-
nek. Az idén nemzeti irodalmi díjjal tüntették ki. Honfitársai re-
méli, hogy az irodalmi Nobel-díjat is megkapja, jóllehet erre a
legnagyobb elismerésre az idén is jelesebbnél-jelesebb írők pá-
lyáznak.

WALT DISNEY LEGUJABB TERMÉSZETI FILMJE

A Hódok völgye után Walt Disney most a mókusok életéről készített színes filmet az amerikai őserdőben. Szövegkönyve valóságos regény. Hőse Perri, a barna mókus; mindennapi életének problémái, idilljei, kalandjai, találkozásai baráttal és ellenséggel. Rajta kívül egy másik mókus, Porro, ezenkívül a menyét, nyest, repülő mókus, bagoly, sas, szarvasüsző és a hiúz életéből lesett el izgalmas epizódokat. Walt Disney ezúttal a vadon életének nemcsak idillikus jeleneteit és a természet poézisét felvételezte a maga optimista szemléletével, hanem apró és nagy drámáit is, de mérsékeltebben, mint a hasonló tárgyú orosz dokumentáris filmek. Az „ártatlan” és a „gonosz” állatok harca szinte detektívregényszerűen elevenedik meg a filmen. Ámde a vadonban nincs „erkölcsi igazságszolgáltatás”, a „gonosz támadók” nem nyerik el büntetésüket, hiszen nem is gonoszok, csupán a természeti törvényeket követik. Az ember természetesen örül, amikor a szarvast megmenekülni látja a hiúztól, és összeszorul a szíve, — még Perrié is, — amikor a menyétet szemeláttára ragadta el a sas. A filmben a Sisyphos mitosz motivuma is szerepel. Porro szívós harcot folytat fészkéért, ellenségei minduntalan szétdőlják, s ő újra és újra építi. Ilyen emberi vonatkozásai miatt különösen megragadó élménynek ígérkezik, ha valaha eljut hozzánk ez a film.

A szövegkönyv nyomtatásban is megjelent.